

suam cum meretricibus, venit, &c. Hic mihi videtur esse simplicior sensus. At si quis velit per iuniorem fratrem gentilem populum intelligere, ab idololatria, quæ fornicatio passim appellatur, ad fidem conuersum, totam penem gentem Iudaicam, quæ Christo indignata est, & apostolis gentes recipientibus, potest id quidem, neque est quod interpretationem nostram de seniore fratre, per quem turgidos Pharisæos intelligo, quisquam damnet, non magis quam totam interpretationem Iudaicam, propter hæc verba, Tu semper mecum es. Quod facere videtur Caietanus, dum ait: Vnde hinc apparet, quod iste semper iustus perseverauit, alioqui non diceret: tu semper mecum es. Atqui si de gente Iudaica intelligimus, quo modo Chrysostronus, Augustinus, alijque doctores, tunc sensus est: Nunquam tibi gratia mea defuit, qui & olim prophetas, nouissimè autem & filium meum misisti, per quem si voluisses stare mecum, semper poteras. Sinde eo intelligis, qui cum iustus aliquando perseverasset, tandem insolescere cepit, ac plus nimio meritis suis tribuere, sensus est: Tu semper mecum es, id est, hæcenus meæ gratia te diligente semper mecum fuisti, quem si agnoscere voluisses, non insolenter opera tua iactare, mecum semper fuisses.

CAPVT DECIMVMSEXTVM

Postremam partem penitentiae, scilicet satisfactionem, subdit, siue per penam damni sub parabola villici iniquitatis, siue per penam sensus sub diuite epulone: ex quibus infert, eleemosynam potior partem esse satisfactionis.

Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, et hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocauit illum, et ait illi: Quid hoc audio de te?

† Matth. 25. c. De accusatione. Quæ liter. 2. *reddere rationem villicationis tuæ: iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam, quia dominus meus aufert à me villicationem? Fodere non valeo, ro ad villicationem, recipiat me in domos suas. Conuocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes*

debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede, & citò scribe: quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò quantum debes? Qui ait: centum choros tritici. Ait illi? Accipe literas tuas, & scribe octoginta. Et laudauit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: filij huius seculi prudentiores filij lucis in generatione sua sunt. Et ego vobis dico: ^{†14. q. 5.} facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ^{cap. Qui} vt cum defeceritis, ^{habetis.} recipiant vos in eterna tabernacula.

Vel ex hac parabola docemur nequaquã oportere singula singulis respondere, sed spectandum in omnibus et hic præcipue est, quorsum euadat parabola: quis enim ferat hoc loco vt cuiusdam concedatur aliena bona alteri conferre, quod hic œconomus fecit. Nam vbi interpret, habet villicum, villicationis, & villicare, Græcus Lucas habet, *δικονόμον, δικονομία, καὶ δικονομῆν*, Id est, dispensatorem, dispensationis, & dispensare. Inducitur autem ad hoc parabola, vt quemadmodum œconomus & dispensator apud dominum suum delatus, quod bona ipsius dissipasset, primùm ab eo vocatur, vt delati facinoris veritatem agnoscat. Qua ex re docemur nõ temerè delatoribus credere, sed quod aiunt, audiendã esse partem: quemadmodum fecit dominus hic Euãgelicus, qui vocatum seruum dispensationis suæ iubet rationem reddere, quia inquit: iam non poteris villicare, Græcè *δικονομῆν*, id est, non enim tibi posthac licitum erit bonorum meorum dispensationem & administratione gerere. Quid autem facit malus illè dispensator, cùm fondere nesciret, id est, operandi, ac vitam sibi parandi vsuum nullum haberet, quippe qui nullã didicerat artè, & mendicare erubesceret, versutù in itac prudens humana prudentia consilium: Noui inquit, quid facturus sum, vt cù à domini mei bonorù administratione sum motus fuero, habeã qui me in domos suas recipiant. Itaque conuocatis domini sui debitoribus, ei qui centum cados debebat olei, siue vt magis propriè Græca habet *βάρος*. Est autè batus mensuræ genus in liquidis: Cadus autè propriè genus est vasis vinarij. Et batus, vt inquit Iosephus octa no Antiquitatù capite. 2. est mensuræ genus capiens se-

xtarios septuaginta duos: qui Hebraicè dicitur **סב** bat, Græcè **βάρος**. Vide Budæum & Agricolam. Et inquam qui censum debebat, ex debito dominico quinquaginta remittit, dicens: accipe cautionem tuâ. Græcè, **ἀξάρτο γράμμα**. Puto autem hoc loco **γράμμα** sumi pro cautione chirographi, quam vulgò quantitantiâ appellant, veluti affecurationem de quinquaginta persolutis ab œconomio perceptis. Intelligendû est ergo quòd malus œconomus chirographi cautionem dederit huic debitori de quinquaginta batis olei, quos domino suo rationibus acceptum ferebat, vicissimque eû chirographû scribere iusserit, quo se quinquaginta debere fateretur. Quod aut ait interpretes, sede, Græcè est, **καθίσας**, id est, cum sederis, citò scribe quinquaginta scilicet te debere. Similiter ei qui centum choros tritici debebat, acceptilationem dedit de viginti, iussitque ut se debitorem octoginta scriberet. Est autem choro aridorum mensura, quæ capiebat medimnos Atticos vnum & quadraginta, teste Iosepho Antiqui. lib. 3. Vide Budæum & Agricolam. Quod autem habet interpretes: Accipe literas tuas, Græcè est, **ἴδω γράμμα ὁδῶ**, hoc est, cautionem seu affecurationem tuâ. Quod verò ait laudatum à domino œconomû iniquitatis, id est, iniustû œconomum illum, non quòd dominû suum fraudasset, sed quòd sibi de bonis alienis prudenter cauisset, intelligendum est laudatû, cuius prudentiâ iubet non imitari, quos vult interim dum hic viuimus, ex mâmona iniquitatis, id est, ex pecunijs & diuitijs, quæ plerunq; per malam administrationem iniustos reddût dispensatotes, amicos facere, id est, pecunias quæ nostræ non sunt, sed domini, nobis ab eo ad dispensandû creditæ, pauperibus in eleemosynâ largiamur, vt cum hinc excesserimus, recipiant nos eiusmodi amici pauperes in æterna tabernacula, id est, precibus suis in æternâ vitâ subuehant. Quod aut prædixit: Filij huius seculi prudentiores sunt filijs lucis in generatione sua. Pro generatione, Græcè est, **τῆς αἰῶνος τοῦ αἰῶνος**, pro quo Erasmus vertit in natione sua: qua in re nõ video, quid sibi velit. Neq; .n. alia ratio filiorû lucis & filiorû seculi. Ego hic **αἰῶνος**, sumi puto **αἰῶνος** ἔγερτος, vertendûq; , prudentiores sunt in suo genere. Diuersi .n. sunt filij lucis, per
 qua

quos iustos & probos intelligimus, & filij huius seculi, per quos iniustos & improbos, quibus secularia tantum cordi sunt, cœlestia negliguntibus.

Qui fidelis est in minimo, & in maiori fidelis est, & qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

Vult his verbis Christus adhortari oēs, vt fideles sint in bonis dñi dispensandis, maximeq; in elargiendis bonis temporalibus, quæ nostra non sunt, sed nobis à Deo credita, ne de illis plus quàm par est, nobis ad superfluitatē cum dispendio pauperū tribuamus. Vtitur aut̄ huiusmodi argumento: Si fideles vos exhibueritis in dispensandis facultatibus tēporalibus, quæ præ alijs bonis dñi spiritualibus nihil propē æstimāda sunt, ostendetis & vos fideles fore in maioribus administrandis. Contrā aut̄, si iniquos vos præstiteritis in distribuēdo eo quod modici est precij, ostēdetis & vos in distribuēda re maioris precij infideles fore dispensatores. Ergo honorum vestrorū superfluitatē fideliter dispēstate: quia si in māmōna iniquo, id est, in dispensandis opibus, quæ plerunq; solēt esse materia iniquitatis, quæ nullius propē precij sunt, neq; locū habent inter verē bona infideles inuēti fueritis, quod verum est, quis credet vobis? quæ vera & genuina bona sunt, vt pote spiritualia gratiæ & virtutum bona, quis credet vobis? & committet? quasi dicat: nisi beneficos & benignos vos in pauperes præstiteritis, nequaquàm spiritualibus illis donis solis verē bonis dignabitur vos Deus. Quod enim hoc priore loco quidam codices habebant, quod vestrū est, deprauatum erat à librarijs ex hoc loco post sequente. Nam Græcè est, τὸ ἀλλοτρίον, id est, verū, potest tamen esse sensus legendo vestrū. Et si inquit, in alieno fideles non fuistis, in dispensandis facultatibus tēporalibus, quæ vestræ nō erāt, sed vobis à dño credite, vt fideliter dispensaretis, qđ verē vestrū est, neq; ab inuitis tolli potest, quia datæ vobis: quis. n. quod ab inuito eripi potest, quodq; nulla vi etiā statim effluit, cuiusmodi sunt tēporalia hæc omnia bona, quæ nobiscū asportare

non possumus, iure ac verè suum appellare possit. Si ergo in alieno distribuendo infideles estis, quis quod vestrum est, dabit vobis? id est, Nolite putare quòd spiritualia gratiarum & virtutù bona, quæ verè vestra sunt, si apprehendere ea vultis, quippe quæ à vobis inuitis auferri non possunt, & vel mortuos vos consequuntur, largiturus sit vobis Deus.

† Matth. 6.c. † *Nemo seruus potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odiet, & alterum diliget, aut vni adhaerebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & mammonæ.*

Non facilè quis seruiet duobus dominis qui contra-ria iubent, scilicet Deo & mamonæ. Deus. n. & propria elargiri, & ab alienis abstinere dicit: mamonæ verò contra neq; sua elargiri, nec ab alienis abstinere. Dñs iubet parere gulæ, mamonæ verò ventri indulgere. Dominus iubet continere, mamonæ verò scortari. Dominus iubet humiliari, mamonæ superbire, & huiusmodi talia. Quis igitur mamonæ, id est, diabolo adherere, & illum sustinere, vt Matthæus habet, imò etiam diligere, vt Deum contemnat, abijciat, & odio prosequatur. Contemnit enim Deum, qui nimis de salute sua securus est, & de misericordia eius præsumit, iuxta illud Eccles. 5. † Fili, ne adicias peccatum super peccatum, & dicas: Misericordia Dei magna est. Abijciunt à se Deum, qui dicunt, Iob 21 Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Odit Deū is de quo dictum est in Psal. † Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Et, † odio habuerunt me gratis.

† Eccle. 5.b.

† Psal. 73.d.

† Psal. 68.a.

Audiebant autem omnia hæc Pharisei, qui erant auari, & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra: quia Lex & prophetæ vsque ad Ioannem. Ex eo regnum Dei euangelizatur, & omnis in illud vim facit. † Facilius est autem cælum & terram præterire, quam de lege vnum apicem cadere. † Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur: & qui dimissam à viro ducit, mæchatur.

† Matth. 11.d.

† Matth. 5.b.

Mar. 12.d.

† Matth. 5.c.

Quia se iustificabant, id est, iustos vendicabant, & iactabant

Etabant Pharisei coram hominibus: Ego autem dico, & 19. b.
 ait Christus, quia quod altum est hominibus, abomina- Mar. 10. b
 tio est ante Deum, id est, plerunque quos homines ma- 1. Cor. 7. b
 gnos, iustos ac probos reputat, abominationi sunt Deo. de eo qui
 Aut intellige, quod qui elato ac superbo sunt coram ho-
 minibus animo, cuiusmodi Pharisei, qui se iustos præ-
 alijs gloriabantur, abominabiles sunt Deo, & hoc uni-
 uersaliter verum est. In hoc autem quod ait: Lex & pro-
 pheta vsque ad Ioannē. Vult his verbis Christus: quod Discre-
 lex & propheta ventura de Christo prædicentes, ipsi sum-
 que adumbrates, quæ terrestræ tantum regnum, rerum-
 que temporalium affluentiam carnalibus Iudæis promit-
 tebant, vsque ad Ioannis tempora durauerint. Ex eo au-
 tem, id est, ab illius tempore cœlestæ Dei regnum euan-
 gelizatur, & omnis inquit, in illud vim facit, Græcè βιά-
 ζεται, id est, vi corrumpit, ac per vim eò contendit, & an-
 nititur ingredi. Et ex consequenti inuehit in Phariseos,
 qui soli insipientes sunt & sègnes, nec in illud cœlestæ
 regnum tendat, cum multipliciter sit à lege & prophetis
 eorum lapsus prædictus. Itaque facilius cœlum & terra
 corrumpentur, quam vel minima pars eorum quæ per
 scripturam de lapsu eorum prænunciata sunt, irrita fiat.
 Occasione autem accepta, tacitè respondet quæstioni,
 qua querere potuissent, vt Matth. 19. quid sibi de libel-
 lo repudij videatur, qui dicit omnem legem ita exactè
 implendam. Quibus per duas propositiones absolute re-
 spondet: Quicumq; dimittit vxorem suam vero sibi ma-
 trimonio copulatam, quacunq; autoritate & causa, a-
 dulteratur, si alteram ducere tentat. Et qui dimissam à vi-
 ro suo viuente viro duxerit, mœchatur.

*Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bys-
 so, & epulabatur quotidie splendide. Et erat quidam men-
 dicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceri-
 bus plenus, cupiens saturari de micis quæ cadebant de men-
 sa diuitis, & nemo illi dabat. sed & canes veniebant, &
 lungebant vlcera eius. Factum est autè ut moreretur men-
 dicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Mortuus
 est autem & diues, & sepultus est in inferno.*

In scribarum & Phariseorū auaritiæ & diuitiarū de-
 Cg 3 testa-

testationem tandem subdit parabolam diuitis & Lazari, vel si maus cum Ambrosio dicere, historię narrationē, magis quā parabolā, quando etiam proprium nomen Lazari exprimitur: mortui autem diuitis Christus consultō nomen tacuit, ne scandalo id esset affinibus eius, vel idcirco diues iste quasi ignotus apud Deum nomine non designatur. Nota est ad literam intelligentia. Itaque si qua ad rem grammaticam spectat, expediamus: deinde quid hoc exemplo Christus innuat, expendamus. Sinū Abrahę vocat locū à Deo constitutū, in quem recipiebantur pij spiritus ante Christi aduentū, quōd qui illuc perueniebant, à cōmuni fidei velut amplexu, qua Abraham patrem imitati erant, exciperentur. Quod verō ait interpres: Et sepultus est in inferno, Gręca habent, *καὶ ἐτάφη, καὶ ἐν τῷ Ἰδου καὶ ἀπέταξεν τὸς ἐν τῷ Ἰδου*, id est, & sepultus est, in inferno autem sublatis oculis, non vt oculos intelligas corporeos, sed mentis oculos.

Eleuans autem oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquam, vt refrigeres linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: † Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verō cruciaris. Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnū firmatum est, vt hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domū patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen & prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen & prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.

Ex hoc loco discimus, quod in futuro seculo non solum peccatores vident iustos, sed & iusti peccatores, sed & agnoscunt. Peccatorum iusti vident supplicia, & iustorum fruitionē vident peccatores. Vnde Abraham videns

† De pecc.
dist. 3. ca.
Cauedū.

dens diuitem in tormentis, non impropere illi scelera sua, sed tantum quod bona in vita sua receperit, propter quæ cruciatur. Vbi autem dixit, hic consolatur, Græcè est παρακαλεῖται, ideo passiuè sennendū est consolatur, pro consolationem accipit. Quodq; ait: Et in ijs omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatū est, Græcè est, καὶ ἐπὶ πάντι τοῖσι μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστὶν κειται, id est: Et ad hæc omnia chasma magnū siue hiatus & vorago inhians inter nos & vos, firmatū est. Age videamus quid hinc doceamur. Docemur quidem in diuite diuitiarum & affluentia ferè comitè esse luxū, cum in victu, tum in vestitu. Docentur veri pauperes paupertatē & miseriam non impatienter ferre, neque aduersum fastosos & fastidiosos diuites conuitari, sed moderatè eos ferre. Quod autem mortuus Lazarus portatur ab angelis in sinum Abrahæ, id est, in locum, vbi ante Christi aduentum verè piorum requiescebat animæ, licet in sepulto corpore, (nam sepulturæ eius non meminit Euangelium) diues autem cum pompa videlicet funebri sepultus, in inferno & tormentis agit: ac piorum describit consolationem, impiorum verò & improborum terrorem, quod hic pij pauperis contemptor & immanis torquetur eum diabolis, ille patiens pauper & mendicus in sinu Abrahæ lætatur cum angelis: quem ibi intaitū diues mortuus frustra Abrahâ postulat ad se mitti, refrigeradæ vel paululū linguæ suæ gratia, quod qui in vita sua bona recepisset. i. ppetuis fructus esset delictijs, interim veris bonis neglectis. Vnde Græci habet recepisti bona tua, quæ tu scilicet interim sola cesebas esse bona. rationi aut congruū esset, vt Lazarus, qui in perpetua viues fuerat miseria, æterna piè mortuus frueretur lætitiâ. Quod aut audis hic linguâ et oculos nominari metaphoricās intelligendū est. Quod verò Abrahâ asserit chasma magnū, ingentemq; voraginē & hiatū intercedere inter se & diuitē damnatū, vt ad se accedere dānati & beati non possint, innuit frustra à dānatis beatorū subsidia implorari, quib⁹ cōmune inter se nihil esse potest, quod verò de prestādo sibi auxilio diffusus, Lazarū aut vnum quæpiā ex mortuis ad fratres suos hortādū illos gratia miti rogat, argumēto est nō carere mortuos affectu in suos.

Quod si naturali quadam affectione in viuos damnati mouentur, cur non & viuorum miserescere, & pro illis patrem ac Christum orare sancti in cælo degentes possint. At quanquam ex mortuis ad viuos mittere recusat pater Abraham, quod qui Moyli & prophetis de damnatorum miseria, & beatorum gloria credere noluerint, nequaquam vlli ex mortuis suscitato credituri sint. In summa voluit Christus proposito huius historię exemplo ad benignitatem beneficentiamq; in pauperes hortari, ne quibus facultas suppetit, si neglexerint, aut despectui eos habuerint, similia tandem pendent cum epulone illo diuite supplicia.

CAPVT DECIMUMSEPTIMUM.

Scandalum fugere, & fratrem corripere docet Christus, ac fidem habere, & vtiliter domino seruire: decem mundatis leprosis, diem iudicii iubet esse sollicitè expectandum, in quo non minus imminet periculum, quàm olim diluuiò & Sodomis.

ET ait ad discipulos suos: impossibile est vt non veniant scandala, & vae autè illi per quem veniunt. [†] Vtilius est illi si lapis molaris imponatur circa colulum eius, & projiciatur in mare, quàm vt scandalizet vnum de pusillis istis. Attendite vobis.

† Matth.
18. a.

† Mar. 9. f

† Leu. 19.
d.

Ecclesia.
19. b.

Mat. 18. b.
De testi.
cap.

In omni.
† De iu.
reiu.

quemad.
modum.

§. Illud
autem.

Cùm dicit: Impossibile est vt non veniant scandala, idem est quod dicit Matthæus 18. Necessè est vt veniant scandala. Quia viderat Christus Phariseos verba eius & documenta ridere, docet cauèdum à scandalis, quoniam tot virijs mundus repletus est, vt vix vel nunquam accidere possit quin scandala pariat. Væ tamen illis qui actiuz dant alijs occasionem ruinæ, inducuntque alios ad peccandum: & similiter qui occasionem peccandi ex bono opere sumunt, vbi nulla peccandi occasio est. Cætera vide Matth. 18.

† Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & si penitentiam egerit, dimitte illi. † Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die conuersus fuerit ad te, dicens: Pænitet me, dimitte illi.

Post